

Martin Heidegger

NEIZOGIBNOST TU-BITI (»NUJA«) IN UMETNOST V SVOJI NUJNOSTI¹

Kritični razmisleki k antropološkim predpostavkam
o pojmu žrtve Renéja Girarda

Situacija-nuje [Not-Lage]

»Prispevki«

331

Brez-nujnost je samolastna nuja. Situacija nuje [die Not-lage] breznujnosti. Breznujnost *skriva* in prek popačenja navidez odstranjuje razpad resnice in [tako] pozabo biti. Kjer je kaj *resničnega* še zadržano (cerkve in svetovni nazor), tam ni *resnice* in zato nič utemeljujočega in ustvarjajočega – le *prestavljanje* [Umsetzung] in *izrabljanje*. Kjer [je] *takšno resnično opuščeno*, tam [sta] le zbežanost in goli pogon in *izničevanje*. *Vsakič* se drže *zgolj resničnega* – z zatrjevanjem in zatajevanjem – nikoli pa [ne gre] za izpostavljenost v *resnico*. Kaj *se tu dogaja*?

Prihodnja umetnost kot nujo-ustvarjajoča umetnost.²

¹ Prevedeno iz: Heidegger Studies, Volume 8, 1992, *Die Unumgänglichkeit des Da-seins* („Die Not«) und *Die Kunst in ihrer Notwendigkeit* (*Die bewirkende Besinnung*), str. 6–12. Prim. tudi: Peter Trawny, *O kraju umetnosti v mišljenju Martina Heideggra*, Phainomena 21–22, Ljubljana, 1997, str. 59–79. **Poudarjeni** oglati oklepaji v besedilu so avtorjevi, neupoudarjeni prevajalčevi.

² »Die künftige Kunst als die Not-schaffende Kunst.«

*Kaj da resnica je
Kako se resnica lahko godi*

1. resnica je ne-resnica
2. kot ne-resnica pra-spor [Urstreit]
3. kot praspot *izravnava* [Einrichtung]
4. kot izravnava – možnost dela
5. možnost *dela* in (nujnost dela)

Biti-tu in pra-izskok »Prispevki«

Ur-sprung, pra-izskok je obenem izskok >tu< in izskok tu-*biti* iz temelja, tp., [je] utemeljujoč (prim. umetnost kot ustanovitev). Od-mik v >tu-<, premik v *biti-tu*.

Koliko *Da-sein*, biti-tu spada v pra-izskok. Biti-tu kot táko prvotno izvor-
332 nostno šele naredi za nujno.³

Tu-bit sama bistvuje kot *ta nuja*, sámo jo samolastno postavlja in s tem šele >kje< tega >tu<.

Premislek glede bistva umetnosti

Bistveno vprašanje je iznujano le iz vsakokratne *edinstvenosti* zgodovine (prim. »pojem« umetnosti), torej ravno takrat ne, ko je vse urejeno in *pre-gledno* in utemeljeno, kot da bi kasneje lahko poiskali vse-splošno in ga postavili nad njo – kot *vse-enost*. *Edinstvenost naše zgodovine – Zahod*.

Nujnost umetnosti vsakič glede na *nujo zgodovine*. Naša nuja – *zgodovina* kot taka – »poslednje poglavje zgodovine sveta«.

³ »Da-sein als solches macht das Ur-sprunghafte erst notwendig.«

*Premislek, ki učinkuje
na spremembo bistva umetnosti*

Pri tem nenavadne in nezaslišane nove besede in pojmi; drug lišp navajenih predstav in razlikovanj? Ali pa nujnost!

Kritika ni kritika umetnostne teorije [Kunst-theorie] in estetike, sploh ne gre za kritiko z namenom vzpostavljanja novega mnenja, temveč za zelo bistven spomin, iz katerega izraščata nujnost, da bistveno povemo drugače, ne zato, ker je dosedanje nesposobno, temveč ker je izgubilo svoj temelj in tla in je zmedeno, ker temelj in tla nista več naša – in ker je naš cilj, da ju spet osvojimo.

Kako, če še nikoli ni bilo ustvarjeno izvorno védenje o umetniškem delu? In to edinole zato, ker za to še ni bilo nuje – ker je umetnost bistvovala sama v sebi – ker je védenje po svoje drugače utemeljeno – *phýsis – Deus – »svet«* [Welt].

In kljub temu nič novega, temveč le *taisto*, ker [je] v svoji *bistvujoči* istosti [Selbigkeit], ne kot to vedno drugačno in to pomeni drugače popačeno.

Zato ne spet neka nova teorija – še eno oguljeno staro mnenje, temveč odločitev v izvorno vpraševanje, ki edinole osvoji priteg v bit [Bezug ins Sein].⁴

Kakor [je] to nenavadno in nezaslišano za običajno menjenje, tako [je] nujno in preprosto za pomnjeno védenje [das crinnerte Wissen].

Kakor se vsiljuje videz hlepenja po neobičajnem, tako [je] zadržan poskus, da ponovno upovemo isto.⁵

⁴ »Daher weder eine neue Theorie – noch eine bloße alte Meinung, sondern die Entscheidung in das ursprüngliche Fragen, das allein den Bezug ins Sein gewinnt.«

⁵ »So aufdringlich der Anschein der Sucht nach dem Ungewöhnlichen, so zurückhaltend der Versuch, nur das Selbe wiederzusagen.«

Če pa bi hoteli isto ponovno upovedati s ponavljanjem [Nachreden] grško ali srednjeveško ali novoveško mišljenega in povedanega, ravno *ne* bi upovedali istega, temveč čisto drugo, nam tuje in bi si prisojali nekaj, kar ne moremo prevladati: da izgovarjamo ime in govorimo v imenu kake veličine, ki se nam je odtegnila! Zato nujnost, da isto drugače upovemo.

Premislek in izposlovanje umetnosti

Izvorno z njim *premena bistva*. Kako – premena? Postavljanje resnice v *delo*, ne le *lepote*, tudi ne le resničnega, tega ali onega, vsako za *resnico* [der *Wahrheit*] – bistvo resničnega – in s tem pred tem bistvovanje BITI [des *Seyns*];⁶ utemeljitev tu-bitu (dogodje, *Ereignis*).

Ali vemo, kaj si prisojamo, če *hočemo* »to« umetnost na ta način?

334 Ali vemo, katero najvišje védenje tu zahtevamo in da bomo v njem mi postali ti, ki ga zahtevajo? Proti nam samim? Smo pripravljeni za tako premeno? Prihajajoča umetnost.

Biti-tu – umetnost in delo – resnica

Ker je in kolikor je človek zgodovinski, je njegova BIT *priskrbevanje* [*Ersorgen*] tega *biti-tu*. Ta >tu< – bistvena [je] njegova odprtost, vendar ta [je] – zemeljska.

Torej [:] *delo* [je] *nuja*.⁷ Ali mora biti, če se godi resnica, vedno biti tudi umetnost – ali le pod določenimi pogoji?

⁶ Kot v prevodu Heideggrovega besedila *Uboštvo* (*Phainomena*, 21–22, str. 317–324, Ljubljana, 1997) označujem razliko tradicionalne nemške besede *Seyn*, z ustaljeno *das Sein*, bit, ki seveda je pomenska, z MALIMI TISKANIMI ČRKAMI; torej: BIT, prim., *ibid.*, str. 320. Isto velja za njene izpeljanke.

⁷ »Also *Not das Werk*.«

Kdaj? Ko [nastopi] premena v bivajočem kot predmetu – novi vek; ko je bivajoče sploh treba prvokrat merodajno razpreti – antika; ko si ga je treba prisvojiti v enem bistvenem bivajočem – srednji vek.

Nuja-preobrata, *Not-wendigkeit*, je vsakokrat različna, glede na nujo, tj. glede na zgodovino, če je zgodovina sama nuja, možnost tega *biti-tu*.

Umetnost in situacija

Nimamo umetnosti (ne vemo, ali jo imamo ali je nimamo – videz!) – ne vemo, kaj umetnost »je« – ne vemo ali umetnost sploh lahko še je – [ne] vemo, ali še mora biti.

Nimamo »umetnosti«! To lahko rečemo le, če ne vemo.⁸

Situacija in tožbe

Premena bistva umetnosti in njena nujnost

Nobenih vélikih umetnikov nimamo, ki bi zgodovinskemu prebivanju lahko podelili »izraz«: »izraz?« *Vélika* umetnost, veličina? Nasprotno vprašanje: ali imamo te, ki bi bili zmožni, da bi to véliko umetnost zahtevali zase; jo sprejeli; obdržali; preobrazili? Sposobnost nošenja, pre-našanja vélike umetnosti. Zakaj obojega nimamo? Ker nimamo umetnosti, ker »ta umetnost« ni bistvena in tačas verjetno tudi ne more biti.⁹

⁸ »Wir haben keine Kunst (wir wissen nicht, ob haben oder nicht haben – Schein!) – wir wissen nicht, was Kunst 'ist' – wir wissen nicht, ob Kunst noch einmal sein kann – wir wissen [nicht], ob sie sein muß. / Wir haben keine 'Kunst'! Wir können nur solches sagen, wenn wir nicht wissen.«

⁹ »Wir haben keine großen Künstler, die dem geschitlichen Dasein 'Ausdruck' verleihen können: 'Ausdruck'? *Große Kunst*, Größe?! Gegenfrage: haben wir jene, die imstande wären, diese große Kunst für sich zu fordern; zu empfangen; zu bewahren; zu verwandeln? Die Tragkraft für die große Kunst, der Durchtragung. Warum haben wir dergleichen Beides nicht? Weil wir keine Kunst haben, weil »die Kunst« nicht wesentlich ist und zur Zeit auch nicht sein kann.«

Zakaj ne? Ker je konec koncev pomembna [le] premena bistva umetnosti, navzdol v izvor in nazaj. In zakaj to? Nuja – neizogibnost tu-bitu in v tej nuja-obrnjenosti umetnosti, toda kot pripravljajanje odločitve v pripravljenosti za dogodje.

Premislek in izposlovanje – dodanje [Zuschlag] ali odteg. Kako ravnati? Bistveno védenje? Dolgo premišljanje.

Samolastna metafizična nujnost umetnosti

Le tam, kjer [sta] bistvena BIT njena resnica tako v sebi tako globoki in izvorni, da *obenem* in *naravnost* terjata ponazarjanje [Versinnlichung] (iz-ravnavo) in le v njem resnično stopita v >tu-<; npr.: grški bogovi.

Le če delo [Werk] lahko in mora prevzeti obvarovanje takšne resnice BITI, je nujno. Se torej nujnost da iznujati?

336

Kako je s tem, ko gospodari popolna *pozaba BITI* in je resnica v resničnem spodkopana in se vednost preganja v računanju in zvitosti, ali tu ni edinstvena nujnost *umetniškega dela* sploh, kako vreči *BIT in navideznost* v >tu-< in tako *utemeljiti* >tu-<!

Nujnost umetniških del

Je resnično prišla le iz *tiste* najbolj notranje in skrajne nuje, ki prinuja k umetnosti. To pa pove: k premeni bistva umetnosti ne [kot] prikazovanju [Dar-stellung]; temveč utemeljitev *resnice*. Ta premena pa le iz nuje biti. In celotna nuja biti v največji nuji breznujnosti vprašanja biti.

Komu naj pravimo o vsem tem?

Nuja

Ne prelevati, temveč prestat! In najprej: razumeti in zato upovedovanje – toda kako! Tako, da govorimo o *njenem* nujnem. Torej bistvo resnice in njena naravnava [Einrichtung]: delo – orodje – reč. Vednostno pristojno mišljenje!¹⁰

Ne-izogibnost tu-bit

Skrito se prikaže kot *breznujnost nuje*, tj. kot popolno popačenje najskrajnejšega (bit) in najbolj notranjega (resnica) *izničanja*.

Biti-spredaj v najbolj vsiljujočem se pogonu, praznina, nemoč – nezavezujoče v najskrajnejšem in najbolj notranjem – zahteva bistveno *naravnanje* resnice.

Breznujnost: v videz svoje odsotnosti najbolj zagrnjena nuja.

337

»Umetnost« in védenje

Njeno bistvo [Ihr Wesen]? Delo in ti, ki preobračajo, vsakič različna pripravljeno in pripravljeno obojih. Nimamo ne bistvenih del, ne preobračajočih in njihove pripravljeno, in tudi ne *vnaprej sijočega védenja* o polnem bistvu umetnosti. Drugačen položaj v drugem začetju!¹¹ Neposrednost je mimo, posredovanja pa še nismo našli – ne sme zdrsniti v posredovanje zgodnjega [des Frühen] – [česar] se ne da izsiliti s slepim povratkom v »doživljanje«. »Kdo« tu doživlja? In kako!

¹⁰ »Ein wissentlich inständiges Denken!«

¹¹ »Wir haben weder die wesentlichen Werken noch die Umsetzenden und ihre Berettschaft, noch auch das *vorausleuchtende Wissen* um das volle Wesen der Kunst. Andersartige Lage im anderen Anfang!«

Nuja

Nikoli bistvenejša, nikoli ostrejša, nikoli manj nujujoča, nikoli tujša nujnost, nikoli bolj iskano védenje!

Odločilna, kot taka pa *skrita neizogibnost tu-bití* – predhodna *izločitev* iz tu-bití – izkušena šele v izločenosti.

Neprimerljiva, zato [tudi] druge tirnice in poti; le eno! védenje – dolg premislek!

Ker [ima] najvišja nuja karakter breznujnosti, *zato* je tudi najbolj stopnjevana s tem, da je kot take sploh ne izkušamo, ker se zdi, da ni tu. Ne le da je vse v redu, temveč za vse skrbimo – kulturni pogon.

Vprašanje umetnosti

338

(Meri na drugo začetje – prevladanje pozabe biti in izničenja resnice in izrabe resnice).

Umetnost kot pra-izskok, *Ur-sprung* – *eno* bistveno ustvarjanje – [ki] tolmači zgodovino [geschichtsdeutig].¹²

In če bi v naših dneh bila vélika umetnost (kaj pomeni »bi bila«?), kaj bi storili? Bi jo prepoznali? Smo kaj takega sposobni? Poznavalci! Nazirajoči o svetu [Weltanschauer]?! Toda vélika umetnost bi nas morala v to prisiliti! Bi bila vélika le tako? Ne, ker njeno delo nikoli ni *povzročevanje neposrednega učinka!*

Ne le manko razumetja, *temveč biti-tu*. Nič ne dobimo, če bi mnogi razumeli: kajti, kaj bi to pomenilo? Vélika ni zaradi masovnosti *aplavza*. Preobraženje? Od tod tirnice – od tod nuja? Breznujnost kot zakrita nuja!

¹² »Kunst als Ur-sprung – ein wesentliches Schaffen – geschichtsdeutig.«

Preobraženje ustvarjajočih, preobraženje obvarovanja, preobraženje preobračanja [Umsetzung].

Naše začetje

Umetnost in srečanje prizadetja

Kako lahko prizadetost izposluje delo? Za Grke je bilo tu svitanje zamejenja, priborili so si jasnost podobe [die Helle der Gestalt].

Mi si s podobo [Gestalt] (nam vnaprej odrejeni red, ki še ostaja) priborimo temno in prepadno in od tu v boju proti temu šele sklad in udarnost [Schlag].

Umetnost – temeljno vprašanje

Odlikovana nuja našega drugega začetja, zato umetnost kot pra-izskok – razprostrtje [Entwirnis] BITI – začetno delo.

339

Kateri položaj [Stellung] lahko in mora vsakokrat imeti do BITI; zdaj v drugem začetju; ne moremo ga iznačevati z ničemer prejšnjim.

Prehod simbolične [umetnosti] v klasično kot vojna bogov; klasična umetnost kot ustvarjenje bogov. *Kasneje – BIT – Deus creator* najden in celo zunaj umetnosti in kasneje – *ens creatum – osamosvojen!*

Zdaj: pozaba BITI – BIT sploh [postane] spet vprašanje – torej najgloblje in najširše *razklanje – razpreti* [aufreißen] »tu«.

Naše začetje

Umetnost in BIT – naša situacija

Umetnost razprtje BITI nosi in vodi v utirjenje. Je *pred-skok* [Vorsprung] zgodovine, lahko pa je tudi njeno dopolnilo.

Tvori *temeljno gibanje* naše dobe – ali pa stoji ob robu kot *od-slikava* in izraz – ali pa je slabotna in negotova mešanica obeh.

Kako! Če je zdaj nuja *drugo začetje* – kaj mora umetnost šele postati v svojem bistvu: neprimerljivo z vsem prejšnjim.

Naše začetje

Delo kot ob-stoj [Beständnis] je stalno *vzdrževanje*-bogov *-na-begu* – od tu njihova prisotnost – *njihovo pomujanje in bližina*.

Naše začetje

Ker nuja in zmeda (ne-BIT, *Un-seyn*) in blodnja (resnica?), zato [je] *utemeljitev BITI* temeljna naloga.

340

Ta utemeljitev kot *obstoj dogodja; nek dogodek* in *takšna umetnost*. Pesniško utemeljitev tokrat pripraviti z *miselnim védenjem!*

Nuja breznujnosti

Breznujnost zagrinja pozabo BITI in *blodne poljubnosti*. Pozaba BITI in nujnost umetnosti.

Prevedel Aleš Košar
